

# SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen



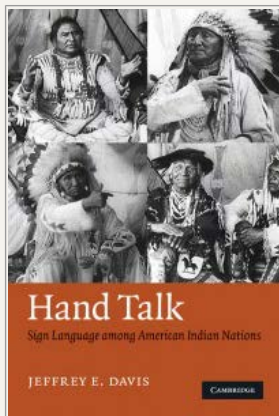
## Indiansk prærietegnsprog i Nordamerika

 Af [Peter Bakker](#) 14. februar 2011 • I kategorien [Tegnsprog](#) • 

Et af de bedre kendte fakta om nordamerikanske indianere, også i Europa, er at de brugte et tegnsprog for at kommunikere med hinanden.

Men lige så kendt sprogets eksistens er, lige så lidt er der skrevet om det. Ja, der er nogle ordbøger og nogle lærebøger, men overraskende få videnskabelige publikationer om sprogets struktur – og det er jo dét vi som lingvister er interesseret i. Hvad er ordrækkefølgen? Hvordan udtrykker man spørgsmål? Osv.

Da jeg i 1988 boede på et indianerreservat i Canada, så jeg tegnsprog brugt nogle få gange. Når vi tog til powwows – intertribale dansefester og konkurrencer – kunne man se det i brug af og til. Jeg husker også en mand fra et andet reservat, længere sydpå, der brugte tegn mens han talte med mig – i deres familie var der nogle døve, og derfor havde de beholdt det. Nu har engelsk og fransk overtaget rollen som intertribale sprog, og tegnsproget er så godt som uddødt.



Davis' beskrivelse af PISL udkom på Cambridge University Press 2010

Nu er der sidste år endelig udkommet en videnskabelig bog om sproget: [Hand Talk. Sign Language among American Indians](#), hos Cambridge University Press. Bogen er skrevet af Jeffrey Davis, en tegnsprogforsker fra Tennessee. Bogen er oplysende, men den rejser også mange nye spørgsmål.

Men først skal vi måske aflive nogle myter:



Plains Indian Sign Language, PISL (Kort: Wikimedia)

Indiansk tegnsprog bliver også kaldt [Plains Indian Sign Language](#), da det mest blev brugt i det område af USA som man kalder Plains: store, temmelig tomme og monotone landskaber med græs.

Dette område rummede mange forskellige indianske talesprog, der tilhører ikke færre end syv forskellige sprogfamilier:

Athabaskisk (Sarsi, Apache), Algonkin (Blackfoot, Cheyenne, Arapaho), Siouisk (Dakota, Crow, Hidatsa, Mandan, Iowa-Oto, Dhegiha), Caddoan (Pawnee-Arikara, Kitsai, Wichita, Caddo), Kiowa-Tanoan (Kiowa), Uto-Aztekisk (Comanche) og et isolat, Tonkawa.

Nordamerika er sprogligt meget divers. Man skønner at der er 50-60 forskellige sprogfamilier og

### Seneste sprognyheder

4/5	Sprogforskerne fandt en skat i skoven   politiken.dk
27/4	Lille indsats styrker sm&#229; b&#248;rns sprog   www.dr.dk
26/4	Lad os komme det danske &#039;jantekomma&#039; til livs   politiken.dk
23/4	Ud med sproget - Berlingske Mener   www.b.dk
20/4	Unikt runefund i centrum af Odense   videnskab.dk

4/1	John Holm, Pioneer in Linguistics, Dies at 72   www.nytimes.com
10/8	Young women, give up the vocal fry and reclaim your strong female voice   www.theguardian.com
20/5	Bill Funding Native Language Programs Passes   mtpr.org
17/5	Sounds Of The Pilbara II: Songs In Language finishes recording - WAM - West Australian Music   wam.org.au
13/5	Seven US Senators Introduce Bill to Promote Preservation of American Indian Languages - Native News Online   nativenewsonline.net

FLERE NYHEDER >>>

**Verdens sprog på Sprog-museet.dk på et større kort**

### Mere i kategorien 'Tegnsprog'

Kan sprogvidenskab redde liv? – Om taktilt tegnsprog  
 Ordbog over Dansk Tegnsprog i fare for at lukke  
 Findes internationalt tegnsprog? Både ja og nej!  
 Derfor er der lyd på [Nyheder på Tegnsprog](#)

### Nye kommentarer

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?  
 Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish  
 Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet  
 Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?  
 Monica Scheuer til Jødiske efternavne  
 jane til Jødiske efternavne  
 InglÉS til Sprogene i Mozambique  
 Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?  
 Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?  
 Henrik Klindt-Jensen til Ded borriijnholmska måled

### Artikler om



Indianske sprogfamilier i Nordamerika. Klik på kortet for læselig tekststørrelse.

isolater (familier med kun et medlem) repræsenteret nord for Mexiko. Man kan sammenligne det med Europa, hvor der kun findes fire sprogfamilier (indo-europæisk, finno-ugrisk, tyrksprog, baskisk).

Men selv sprog der tilhører samme familie kan være meget forskellige: Blackfoot er 100 % uforståeligt for Cheyenne og Arapaho, selvom de alle er Algonkinsprog, og mellem de sidste to er der også meget lidt til fælles. Da alle disse grupper var hesterytere og jægere, mødte de hinanden hyppigt, og så brugte de et tegnsprog indbyrdes, og de kunne kommunikere på dette, tværs over talesprogsgrænserne. Der er stærke historiefortællere blandt dem, og der var også nogle der brugte tegnsprog som deres

fortællesprog.



Det kunne ligne et tegn for "skør", men det betyder faktisk "hvid mand" (vist af Tendo, Shoshoni, ca. 1880) ...



... altså "blegansigt", her i tegneserieudgave (fra "Buddy Longway" nr. 4 af Derib 1977)

Indiansk tegnsprog var langt fra universelt, heller ikke i

Nordamerika. Der var også andre grupper der brugte tegnsprog, men de er ikke så godt dokumenteret. Dem der er blevet nævnt, og nogle gang ufuldstændigt dokumenteret, er tegnsprog på Plateau og Nordvestkysten – øst for Plains, omkring grænsen mellem Canada og USA, hvor der tales Kutenai, Salish, Wakashan, og Sahaptian sprog. Også nordpå, blandt Cree og Ojibwe, var der tale om tegnsprog, og i sydøst, i Texas, har man meldt om tegnsprogbrug blandt indianer, og i sydvesten hos Shoshone. Men vi ved ikke helt om det var det samme sprog. Nogle var snarere "hemmelige" sprog brugt under jagt end intertribale sprog, og derfor også begrænsede i deres kommunikative muligheder.

En anden myte er at det er et oldgammelt sprog, som allerede eksisterede inden indianerne opdagede en italiensk-spansk mand ved navn Columbus på deres kyster. Det er muligt, men langt fra sikkert. Da Cabeza de Vaca, en spansk officer, i begyndelsen af 1500-tallet rejste gennem hvad der er nu Texas, så han indianere der brugte tegn. Det er blevet brugt som argument for at sproget er præcolumbiansk. På den anden side var der folk der rejste over Prærien omkring 1800, og de har ikke bemærket at der var udbredt brug af tegnsprog. Tolkene, fx [Sacajawea](#), brugte tegn, men det vides ikke om hendes tegn er de samme som dem der senere blev optegnet. Det tyder på at sproget først har udbredt sig i 1800-tallet. Davis hælder mest til at det er gammelt, og at det var temmelig ens, fra Texas til Canada.



aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk  
Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter  
engelsk esperanto Formidling fransk identitet  
konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord  
ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion  
romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi  
sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi  
svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale  
Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniplot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	
juni 2012	
maj 2012	
april 2012	
marts 2012	
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	
november 2009	
oktober 2009	
september 2009	
august 2009	

#### Resurser

Bogstavlyd  
Dansk sprognævn  
Den danske ordbog  
Dialekt.dk  
dk.kultur.sprog  
Korpus.dk  
Nye ord i dansk på nettet (NOID)  
Ordbog over det danske sprog  
Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus  
Sproget.dk  
Svenska Akademien  
Θ (Schwa.dk)

En shoshone-teenager, Sacagawea (ca 1788-1812), talte for Lewis og Clark hele vejen på deres ekspedition fra North Dakota til Stillehavet 1804-06. Her står hun bag i den forreste kano og tolker på tegnsprog. (Maleri: Charles Marion Russell 1905)

juli 2009

juni 2009

maj 2009

april 2009

marts 2009



Officielt portræt af general Scott (1853-1934) der bekæmpede indianere i sin ungdom og fik dokumenteret deres tegnsprog på film få år før sin død.

## Pidgin?

En af de gode ting der er kommet ud af Davis' forskning, er at en del gamle filmoptagelser er kommet frem. I 1930 organiserede en pensioneret general [Hugh Lennox Scott](#) et møde med nogle af de bedste tegnsprogbrugere. Og der blev lavet nogle optagelser – som nu er gjort tilgængelige, med de originale voice-overs. Meget flot. Se [her](#) og [her](#).

Takket være disse optagelser kan vi endelig sige lidt mere om sprogets grammatik.

I sin bog prøver Davis hele tiden at sidestille Prærietegnsprog med [Amerikansk Døvetegnsprog](#), et anerkendt fuldstændigt sprog, med et fuldt udfoldet grammatisk system. Og så bemærker Davis også at tegnsprog har nogle træk man har kaldt proforms eller classifiers. Når man henviser til noget man har talt om før, så bruger man disse former. Når man en gang har talt om en bil, så kan man bruge ens vandrette flade hånd for at henvise til den, eller en lodret finger om en person.

Davis' argumentation for at der er disse classifiers i Prærietegnsprog, er ikke overbevisende for mig. Faktisk kan man pege på en hel del træk som man finder (eller ikke finder) i prærietegnsprog, som viser at det er et helt unikt sprog blandt tegnsprog.

Der er ingen mundtegn i Prærietegnsprog. Så vidt vi ved, bruger alle øvrige tegnsprog i verden mundbevægelser, mere eller mindre, mens de bruger deres hænder.

I alle kendte tegnsprog bruger man ansigtsmimik til at udtrykke for eksempel forbavselse, eller indikere et spørgsmål. I prærietegnsprog er der intet af den slags. Intet ansigtsudtryk.

Når man ser på optagelserne – både de nye og de gamle – så er det iøjnefaldende at indianerne kommunikerer meget langsomt og forsigtigt. Hvert tegn vises klart for sig, og der er meget få tegn der smelter sammen, og der er meget få grammatiske elementer i det, såsom bøjning. I døves tegnsprog findes der derimod ofte, måske altid, bøjning af verber.

Nu er der en vigtig forskel mellem døves tegnsprog og prærietegnsprog. For mange døve er tegnsprog deres primære kommunikationsmedium, for en del også deres modersmål. For indianerne, selv for dem der taler tegnsproget flydende, er det altid et andet sprog (med undtagelse af døve indianere). Derfor tales det vel langsommere.

Desuden brugtes det blandt folk der ellers ikke havde et fællessprog. Når man på dansk tegnsprog bruger et tegn, så laver munden ofte også bevægelser som om man udtaler det talte ord. Indianerne gør det aldrig, og det har de også god grund til: de havde intet fælles talesprog, så de andre kunne ikke have hjælp af det. Det er en logisk følge af sprogets funktion som intertribal kommunikationsmiddel.



Høvding Mountain Chief (Montana Sortefødder) tegnsprogoversætter en sang der er indspillet på fonografen, for etnomusikologen Frances Densmore, mens hun er optaget af maskinen (1916).



1832-34 besøgte den tyske fyrst Maximilian af Wied-Neuwied en række indianerstammer på prærien. Her taler hans tolk (th for midten) tegnsprog med Minitarre-indianere (Hidatsa).

Hvis man går ud fra at sproget er et pidgin – det eneste kendte tegnpidgin i verden – så falder alt på plads.

Et pidgin er et sprog der er kreeret af to eller flere folkeslag der ikke har et sprog til fælles. De simplificerer deres eget sprog, prøver nogle ord fra andre sprog, og når man har succes, så fortsætter man hvis den anden forstår hvad du vil sige. Så opstår der spontant et nyt, enkelt sprog der passer til de begrænsede funktioner (handel, ordrer i hæren, kommunikation med fremmede folk o.l.). Her i Nordamerika var det tilfældigvis et tegnsprog der voksede ud af disse kontakter. Derfor tales sproget relativt langsomt og klart, og derfor er der så få grammatiske tegn, og derfor er der ingen mundtegn – de andre ville ikke have forstået det.

I [denne](#) film kan man både se gamle og nye optagelser af folk der bruger prærietegnsprog, og en eller to der bruger døvesprog – det er nemt at se forskellen.

**Peter Bakker**, lektor

Afdelingen for Lingvistik, Aarhus Universitet

### Læs også:

1. [Verdens første opera på tegnsprog opføres i Vejle](#) Lørdag den 2. maj opfører den finske døveteatergruppe Teatteri Totti den romantiske opera The Hunt of King Charles på "internationalt tegnsprog" på Vejle Musikteater. Der er et par tankevækkende ting...
2. [Stille larm: Kaarle-kuninkaan metsästys](#) Den 2. maj 2009 var der en dansk premiere: for første gang blev der vist en opera på tegnsprog i Danmark. (se blogindlæg fra 28. marts.) Forestillingen fandt sted i...
3. [Derfor er der lyd på Nyheder på Tegnsprog](#) Nyheder på Tegnsprogs målgrupper er todelt: Først og fremmest henvender vi os til de ca. 5000 døve i Danmark. Men derudover henvender vi os til alle hørende, der vil se...
4. [Findes internationalt tegnsprog? Både ja og nej!](#) På Ole Stig Andersens opfordring (næsten for to år siden, undskyld Ole!) vil jeg her prøve at forklare, hvorfor der alligevel blev skrevet "internationalt tegnsprog"/"internationale tegn", da verdens første opera...

**Tagget med:** [Amerika](#), [Anmeldelser](#), [Canada](#), [indianer](#), [indianersprog](#), [pidginsprog](#), [sprogdød](#), [sprogkort](#), [Tegnsprog](#), [tuede sprog](#), [USA](#)

3 kommentarer



**Jens S. Larsen**

25. marts 2011 • 10:16

Man bør nu undre sig over at plains-indianerne valgte at udvikle et tegn-pidgin fremfor et talt pidgin, sådan som det normalt sker. Kan det skyldes presset fra nybyggernes side? Før de hvide kom til, behøvede de mange indianerstammer jo ikke at betragte sig selv som én race med fælles skæbne. Når hørende indianere valgte at kommunikere intertribalt med et middel som normalt kun døve er henvist til, kan det tages som et udtryk for at de strittede imod at blive klumpet sammen af udviklingen, tror jeg.

Svar



**Peter Bakker**

30. marts 2011 • 09:53

Hvorfor et tegnsprog pidgin? Jeg tror at der er flere aspekter. Først, disse stammer var allesammen jægere, og jægere bruger ofte tegnsystemer (man vil ikke skræmme dyr væk med larm og tale). Jægertegn kan udbredes til fuldt kommunikative tegnsprog når det bliver nødvendigt. Der var en grobund til det. Andet, næsten alle stammer på prærien kom andetsteds fra. Først efter introduktionen af hestene i Nord Amerika blev disse prærier interessante, først nu kunne man jage bison. Der var store folkevandringer i 1700tallet. I disse stammers gamle habitat, var der uden tvivl regelmæssig kontakt med nabo-stammer, og så var der en del tosprogede der kunne oversætte. Men pludselig fandt disse mennesker andre stammer som de ikke kunne kommunikere med, og så udviklede de deres jægertegnsprog til sprog der var egnet til kommunikation om alt. Jeg tror ikke at denne udvikling blev



direkte påvirket af Hvide; kun indirekte, idet indianerne først efter de blev ryttere, kunne bevæge sig frit i græslandene og endelig kunne man jage bison uden for meget besvær (inden da var den eneste mulighed at jage dem så de faldt ned fra klinter). Da de Hvide kom, var tegnsprog der allerede, men disse folkevandringer var en følge at de Hvides tilværelse i Østen og Syden. Der er også lingvistiske argumenter for dette scenario: mens nabosprog har påvirket hinanden over hele Nordamerika, så har talesprogene på Plains ikke påvirket hinanden, og det kan man forklare med at der var stort set ingen der talte flere sprog: man kunne jo bruge tegnsproget til interetnisk kommunikation.

*Svar*



**Peter Bakker**

29. december 2011 • 19:36

For those who want to know more, i wrote a review article – in English – of Davis' book in the January 2012 issue of the International Journal of American Linguistics. Vol. 78, No. 1 (January 2012), pp. 127-132. Available in all (?) university libraries.

*Svar*

---

### Skriv en kommentar

---

Navn ( kræves )

E-mail ( kræves )

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.